

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-12-09

Ärendenummer SLK-2024-00915

Handläggare

Karin Magnusson

Telefon: 031-368 05 80

E-post: karin.magnusson@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Socialdepartementet - Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60), i enlighet med bilaga 2 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Socialdepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har 2024-10-07 erhållit Socialdepartementets remiss Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60). Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2024-01-21.

Utredningen Stärkt stöd till anhöriga har analyserat och lämnat förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft 2026-01-01.

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag förutsatt att hänsyn tas till att den kommunala hälso- och sjukvården samt elevhälsan omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (HSL) samt i 6 kap. 5 § patientsäkerhetslagen (PSL).

Bedömning ur ekonomisk dimension

Utredningens bedömning är att kommunernas kostnader till följd av en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om anhörigkontakt beräknas öka med 250 mnkr kronor per år.

Stadsledningskontoret uppskattar att Göteborgs Stads andel är 5,7 procent vilket i så fall innebär 14 mnkr per år.

Utredningen har som underlag till kostnadsökningen uppskattat en genomsnittlig kostnad för stöd till en anhörig till drygt 5 tkr per år. Med tanke på det ökade kravet på anhörigkontakten i jämförelse med utgångsläget bedömer utredningen att en anhörigkontakt i genomsnitt kostar drygt 10 tkr per år och person.

När stadens uppdrag utökas till att inkludera stöd till barn som anhöriga, kan det medföra ytterligare ekonomisk påverkan. I denna del har utredningen bedömt att socialnämnderna

redan i dag har ett långtgående ansvar för barn och ska bland annat verka för att barn växer upp under trygga och goda förhållanden. Stadsledningskontoret bedömer att ett utökat stöd till barn och deras anhöriga kan ses som en långsiktig investering. Genom att erbjuda rätt stöd tidigt minskar risken för mer omfattande och kostsamma insatser i framtiden.

Utredningen föreslår ändringar i 5 kap. 7 § HSL där det framgår att vårdgivare ska vara skyldiga att erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Skyldigheten ska även omfatta syskon. Kravet på varaktighet tas bort. Utredningen har bedömt att regionernas kostnad till följd av ändringar i HSL, gällande syskon som är anhöriga till sjuka barn, beräknas uppgå till 50 mnkr kronor per år. Stadsledningskontoret saknar att utredningen tagit hänsyn till att den ändring som föreslås också omfattar kommunens hälso- och sjukvård samt skolhälsovården.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Många personer ger regelbundet stöd eller vård till någon närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk. Enligt utredningen rör det sig om nästan var femte person. Utredningen har uppskattat att cirka 50 000 personer skulle vara i behov av en anhörigkontakt.

En viktig aspekt, som utredningen lyfter, är att det viktigaste för anhöriga är att samhällets insatser till deras närstående fungerar och är samordnade. När anhöriga slipper att ta ansvar för att insatser ska ges eller fungera så kan de enbart få vara anhöriga.

Barn som är anhöriga har en särskilt utsatt situation. Barnen riskerar att löpa särskilda risker när deras föräldrar har olika typer av svårigheter under barnens uppväxt. Även barn som har syskon med långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning har en utsatt situation. Barn som anhöriga är en riskgrupp för ohälsa, missbruk och kriminalitet när de blir äldre. Stödet till barn kan därför vara en viktig del av det brottsförebyggande arbetet och potentiellt öka deras möjligheter att klara skolgången och förvärvsarbete i vuxen ålder. Att främja skolnärvaro och motverka studieavbrott är en viktig uppgift för skolans verksamheter då en fullgjord skolgång och fullständiga slutbetyg är en av de viktigaste skyddsfaktorer i en ung människas liv.

Förslagen ligger i linje med barnkonventionen, bland annat artikel 6 (rätt till liv, överlevande och utveckling), 12 (rätt till information och delaktighet), 19 och 24 (rätt till bästa möjliga hälsa) vilket innebär att de föreslagna ändringarna stärker barns rättigheter.

Bilagor

1. Sammanfattning Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)
2. Förslag till Göteborgs Stads yttrande

Ärendet

Göteborgs Stad har 2024-10-07 erhållit Socialdepartementets remiss Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60). Yttrandet ska vara Socialdepartementet tillhanda senast 2024-01-21.

Beskrivning av ärendet

Stärkt stöd till anhöriga – Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga (SOU 2024:60)

Utredningen Stärkt stöd till anhöriga har analyserat och lämnat förslag som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn.

Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft 2026-01-01.

Kontaktperson för anhöriga

Utredningen föreslår att det direkta stödet till anhöriga förtydligas i socialtjänstlagen så att det framgår att socialnämnden ska erbjuda information, vägledning och annat stöd för att underlätta för de personer som vårdar och stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning.

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga som behöver särskilt stöd.

Vidare föreslår utredning att regeringen bör ge Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag som analyserar och utvärderar brukares och anhörigas delaktighet och medverkan i den strategiska planeringen av kommunal vård och omsorg.

Barn som anhöriga

En ny bestämmelse föreslås i socialtjänstlagen för att förtydliga att socialnämnden ansvarar för att ett barn som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

I hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslaget förtydligas skyldigheterna för hälso- och sjukvården och personalen på flera sätt. Det anges i lagtexten att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Bestämmelserna ska även omfatta barn vars syskon drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter.

Vidare föreslås åtgärder för hur skolpersonal kan få ökade kunskaper om barn som är anhöriga.

Utredningen bedömer att Myndigheten för vård- och omsorgsanalys bör få i uppdrag att analysera och följa upp implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen om barn som anhöriga.

Barn som är anhöriga föreslås inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

Ärendets beredning

Stadsledningskontoret har bedömt att remisstiden inte medger nämndbehandling.

Betänkandet är skickat på underremiss till förvaltningen för funktionsstöd, grundskoleförvaltningen, socialförvaltningarna Hisingen och Sydväst, utbildningsförvaltningen och äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

Remissvar

Nedan är sammandrag av förvaltningarnas remissvar. Svaren i sin helhet finns på stadsledningskontoret.

Förvaltningen för funktionsstöd

Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag.

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag och bedömningar. Flera av förslagen ligger i linje med funktioner och insatser som förvaltningen redan inrättat eller håller på att utveckla.

Den typ av information och vägledning som beskrivs i utredningen, stöd i form av individuella stödsamtal eller gruppverksamheter för anhöriga är redan idag verksamhet som utförs inom förvaltningen.

Förvaltningen ser positivt på att utredningen vill stärka stödet till barn som anhöriga, och att den även uppmärksammar syskon till barn som är svårt sjuka eller har funktionsnedsättning. Det är bra att utredningen pekar på skolans roll i att uppmärksamma dessa barn, men även tydliggör att barnens behov måste uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning. Förvaltningen kommer att behöva stärka sina rutiner och sin kompetens för att möta detta perspektiv.

Grundskoleförvaltningen

Grundskoleförvaltningen tillstyrker förslaget om att hälso- och sjukvårdslagen ska förtydligas och förslaget om ökade kunskap om barn som anhöriga i skolan.

Grundskoleförvaltningen vill påpeka att i egenskap av vårdgivare omfattas personal inom elevhälsan av hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerslagen. Förslaget innebär ett utökat ansvar för grundskoleförvaltningen som varken syns eller tydliggörs i betänkande eller dess konsekvenser.

För att kunna stödja elever med anhöriga som är sjuka är det avgörande att skolpersonalens har förmågan och kunskapen att upptäcka sådana situationer, även om eleven eller vårdnadshavaren inte informerar om det. Kunskapssatsningen mot personal inom elevhälsa och övrig skolpersonal är därför av stor vikt för att kunna stärka kompetensen inom skolan samt för att samverka med andra aktörer för att stärka stödet kring och till barnet. Grundskoleförvaltningen vill påpeka att det är viktigt att det inte blir en engångssatsning utan att arbetet med kunskapsspridning mot skolpersonal görs med kontinuitet. Professioner inom elevhälsan har efterfrågat behov av ett systematiskt arbete för att kunna fånga upp barn som är anhöriga och har behov av stöd.

Socialförvaltningen Hisingen

Tillstyrker utredningens förslag med de synpunkter som omnämns i tjänsteutlåtandet.

Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning att det inte är ändamålsenligt att lämna förslag på vilka långvariga respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag om anhörigkontakt.

Det innebär att socialförvaltningarna kommer behöva göra individuella bedömningar utifrån respektive individs/anhörigas situation.

Vidare ställer sig förvaltningen positiv till utredningens förslag till förtydligande om att socialnämnden ska erbjuda information, vägledning och annat stöd för att underlätta för

de personer som vårdar och stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning.

Utredningens förslag om stärkt stöd till barn som anhöriga och syskon är positivt. Ett utökat familjeperspektiv inom socialtjänsten bidrar till att främja barns hälsa och utveckling samt förstärker det förebyggande arbetet.

Socialförvaltningen Sydväst

Socialförvaltningen Sydväst tillstyrker utredningens förslag på åtgärder med de synpunkter som framförs i tjänsteutlåtandet.

Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning att det inte är ändamålsenligt att lämna förslag på vilka långvariga respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag om anhörigkontakt. Det innebär att socialförvaltningarna kommer behöva göra individuella bedömningar utifrån respektive individs/anhörigas situation.

Genom att tydliggöra socialnämndens ansvar ökar möjligheten att uppmärksamma och möta behov hos barn som påverkas negativt av anhörigskap, inklusive syskonrelationer. Ett utökat familjeperspektiv inom socialtjänsten bidrar till att främja barns hälsa och utveckling samt förstärker det förebyggande arbetet.

Förvaltningen är positiv till utredningens förslag om en informationsportal för anhöriga. Förvaltningen vill dock understryka vikten av att informationsportalen utformas på ett användarvänligt sätt för att underlätta för anhöriga att snabbt och enkelt hitta relevant information. Vidare är det viktigt att anhörigas perspektiv tas i beaktande både vid analysen av förutsättningarna och i det fortsatta arbetet med att förvalta portalen.

Utbildningsförvaltningen

Förvaltningen bedömer att betänkandets förslag är positiva ur ett barnrättighetsperspektiv. Att barn som är anhöriga får bra och rätt stöd ger dem bättre förutsättningar att klara skolgången.

De föreslagna förändringarna innebär att barn med föräldrar eller syskon med allvarlig sjukdom eller beroende ska uppmärksammas inom elevhälsan. Elevhälsan måste också som vårdgivare uppmärksamma om eleven har syskon som kan behöva information, råd och stöd, vilket kan kräva samverkan med andra skolförvaltningar. Detta kommer medföra ett ökat uppdrag för elevhälsan.

Dock har utredaren bedömt att de föreslagna ändringarna i hälso- och sjukvårdslagen enbart kommer att leda till ekonomiska konsekvenser för regionerna. Förvaltningen påpekar att personal inom elevhälsan, som har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården, omfattas av bestämmelser i patientsäkerhetslagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det innebär alltså att de föreslagna förändringarna i 5 kap. 7 § HSL berör elevhälsans uppdrag. I nuläget är storleken på eventuell utökning dock svår att bedöma.

För samtliga förslag som involverar skolan vill förvaltningen betona vikten av tydliggörande av sekretessgränser mellan förvaltningar och ser att skoljurister behöver vara delaktiga i det arbetet.

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen

Förvaltningen välkomnar utredningen Stärkt stöd till anhöriga och de förslag som presenteras för att förbättra stödet till anhöriga. Förvaltningen anser att utredningen har tagit ett viktigt steg mot att säkerställa ett mer ändamålsenligt och individanpassat stöd.

Förslaget att socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga som behöver särskilt stöd är positivt. Det kan bidra till att anhöriga får en utpekad kontaktperson och bättre tillgång till nödvändiga resurser och stödinsatser. I Göteborgs Stad skulle rollen som kontaktperson för anhöriga kunna integreras i rollen som anhörigkonsulent. Rollen som anhörigkonsulent kan behöva förstärkas om uppdragen blir fler.

Förvaltningen ser positivt på förslaget om en informationssida för anhöriga.

Att det direkta stödet till anhöriga förtydligas i socialtjänstlagen är ett viktigt steg för att säkerställa att anhöriga får det stöd de behöver. Detta kan bidra till en mer enhetlig tillämpning av lagen över hela landet.

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen har muntligen inkommit med en komplettering gällande att de bedömer att den kommunala hälso- och sjukvården omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § HSL.

Stadsledningskontorets bedömning

Göteborgs Stad har en riktlinje för anhörigstöd, Göteborgs Stads riktlinje för stöd till anhöriga som stödjer och vårdar närstående. Om betänkandets förslag beslutas behöver riktlinjen revideras.

Kontaktperson för anhöriga

En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Stadsledningskontoret delar utredningens bedömning om att det inte är ändamålsenligt att lämna förslag på vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag om en anhörigkontakt.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning om att det är mest lämpligt att en anhörigkontakt erbjuds av kommunernas socialnämnder med stöd av socialtjänstlagen (SoL). Det är naturligt eftersom kommunerna redan idag har ett lagstadgat ansvar för att erbjuda stöd till anhöriga. Stadsledningskontoret är positivt till att anhörigkontakt ska kunna ges utan behovsprövning.

Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas

Utredningen föreslår att det förtydligas i 5 kap. 10 § SoL att socialnämnden ska erbjuda information, vägledning och annat stöd för att underlätta för de personer som vårdar och stödjer en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller som har en funktionsnedsättning.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

I Göteborgs Stads socialnämnder finns anhörigkonsulenter som arbetar på motsvarande sätt. Förslaget främjar en likvärdighet och en tydlighet i vad lagstiftaren avser med stöd.

Barn som är anhöriga

Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

Genom att tydliggöra socialnämndens ansvar ökar möjligheten att uppmärksamma och möta behov hos barn som påverkas negativt av anhörigskap, inklusive syskonrelationer. Ett utökat familjeperspektiv inom socialtjänsten bidrar till att främja barns hälsa och utveckling samt förstärker det förebyggande arbetet.

Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas och patientsäkerhetslagen ändras

Enligt förslaget ska skyldigheterna för personal som arbetar enligt hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslag förtydligas med att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Bestämmelserna ska även omfatta barn vars syskon drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter. Kravet på varaktighet tas bort. I betänkandet framgår att eftersom förslagen innebär att även syskon ska erbjudas stöd från vårdgivare kommer fler barn än idag få möjlighet till stöd.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

Förändringen bedöms leda till positiva effekter för barn som är anhöriga samt att förslagen är i linje med barns bästa.

Utredaren gör bedömningen att regionerna påverkas till följd av ändringarna i hälso- och sjukvårdslagen men det framgår inte att även elevhälsan och den kommunala hälso- och sjukvården får ett utökat ansvar till följd av förslaget. Stadsledningskontoret anser att det behöver synliggöras i förslaget samt att en bedömning behöver göras om även kommuner omfattas av kostnadsökningar till följd av ändringar i hälso- och sjukvårdslagen om syskon som är anhöriga till sjuka barn.

Barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi

Utredningen föreslår att Regeringen bör inkludera barn i den nationella anhörigstrategin. Alternativt att det bör tas fram en särskild nationell strategi som omfattar barn som anhöriga.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget. Det säkerställer att barns rättigheter respekteras samt att det främjar tidiga insatser som kan minska riskerna för långsiktiga negativa konsekvenser för barnen.

Ökade kunskap om barn som anhöriga i skolan

Utredningen föreslår att Regeringen bör ge Nationellt kompetenscentrum anhöriga i uppdrag att sprida kunskap om barn som anhöriga bland personal inom elevhälsan och övrig relevant personal i skolan.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

För att kunna stödja elever med anhöriga som är sjuka är det avgörande att skolpersonalens har förmågan och kunskapen att upptäcka sådana situationer, även om eleven eller vårdnadshavaren inte informerar om det. Kunskapssatsningen mot personal inom elevhälsa och övrig skolpersonal är därför av stor vikt för att kunna stärka kompetensen inom skolan samt för att samverka med andra aktörer för att stärka stödet kring och till barnet.

Nationell anhöriglinje

En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Utredningen föreslår att en informationsportal där anhöriga kan få information och vägledning bör inrättas.

Stadsledningskontoret tillstyrker förslaget.

Stadsledningskontoret vill understryka vikten av att informationsportalen utformas på ett användarvänligt sätt för att underlätta för anhöriga att snabbt och enkelt hitta relevant information. Vidare är det viktigt att anhörigas perspektiv tas i beaktande både vid analysen av förutsättningarna och i det fortsatta arbetet med att förvalta portalen.

Konsekvenser

Den kommunala hälso- och sjukvården samt elevhälsan omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL. Detta behöver synliggöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. I det ingår att en bedömning behöver göras om även kommuner omfattas av kostnadsökningar till följd av ändringar i hälso- och sjukvårdslagen om syskon som är anhöriga till sjuka barn.

Sammantagen bedömning

Stadsledningskontoret tillstyrker utredningens förslag förutsatt att hänsyn tas till att den kommunala hälso- och sjukvården samt elevhälsan omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Sammanfattning

Utredningens uppdrag

Regeringen tillsatte i juni 2023 en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå effektiva åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt och individanpassat stöd till anhöriga till personer som är långvarigt sjuka, till anhöriga till personer som är kortvarigt allvarligt sjuka och till anhöriga som är barn. Uppdraget innehåller flera deluppdrag. Den särskilda utredaren ska bland annat:

- Analysera behovet av stöd i form av kontaktperson till anhöriga, och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur ett sådant ska utformas och tillhandahållas.
- Analysera och vid behov lämna förslag på åtgärder som säkerställer ett ändamålsenligt stöd till anhöriga som är barn.
- Analysera behovet av en nationell anhöriglinje och lämna ändamålsenliga och effektiva förslag på hur en sådan nationell anhöriglinje som ger tillgängligt stöd av god kvalitet till anhöriga dygnet runt kan erbjudas.

Utredaren ska även lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2024.

Bakgrund

Nästan var femte person vårdar, hjälper eller regelbundet stödjer en närstående som är äldre, har en funktionsnedsättning eller är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk. Anhöriga är en stor och heterogen grupp från barn till äldre personer. Deras behov av stöd ser olika ut.

Att som anhörig ge vård och omsorg till en närstående kan vara en positiv och berikande erfarenhet som ger nya perspektiv och fördjupar relationen. Men, det kan även innebära stora påfrestningar, oro, sorg och stress. Det kan påverka den anhöriges fysiska och psykiska hälsa, ekonomi och livskvalitet.

Barn som är anhöriga har en särskilt utsatt situation. Barnen riskerar att löpa särskilda risker när deras föräldrar har olika typer av svårigheter under barnens uppväxt.

Anhörigas behov

Det bästa stödet för anhöriga är att insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten fungerar bra för deras närstående. Det är också viktigt att verksamheterna har ett anhörigperspektiv. Det innebär att vården och omsorgen tar hänsyn till den anhörigas behov av delaktighet och information, att den anhöriges insatser synliggörs samt att den anhörigas egna behov uppmärksammas. Många anhöriga behöver information, kunskap och vägledning. En del behöver få prata om sin situation när den upplevs som känslomässigt påfrestande. Anhöriga kan också behöva avlastning om de vårdar eller stödjer en närstående.

Barn som är anhöriga påverkas ofta negativt

Barns anhörigskap kan i hög grad påverka deras livsvillkor. Barnen känner ofta oro, skuld och att de är ensamma om sin situation. Barnens anhörigskap kan också medföra att de tar ett orimligt stort ansvar för familjen, både känslomässigt och praktiskt. Vissa barn stannar hemma från skolan eftersom de inte kan eller vill lämna sin sjuka förälder. Barnen löper också en hög risk att utsättas för våld eller på annat sätt fara illa. Barnens situation påverkar deras mående, utveckling, skolgång och sociala relationer. På längre sikt kan det leda till att barnet utvecklar egen ohälsa och att deras utbildning, framtida arbetsliv och ekonomi blir lidande. Barns utsatthet i detta sammanhang måste uppmärksammas i ett tidigt skede så att rätt stöd kan sättas in.

Svårigheter och brister i stödet till vuxna anhöriga

Kommunerna är enligt socialtjänstlagen skyldiga att erbjuda stöd till anhöriga. Stödet till anhöriga ser dock olika ut både till omfattning och innehåll. Vissa grupper av anhöriga har svårare att få stöd än andra. Stödet är inte heller alltid tillräckligt flexibelt eller individanpassat. Det gäller både det direkta stödet till anhöriga, och det indirekta stödet som till exempel hemtjänst eller dagverksamheter.

Regionerna har till skillnad från kommunerna inte en uttalad skyldighet i lag att erbjuda stöd till vuxna anhöriga. Hälso- och sjukvården ska dock enligt hälso- och sjukvårdslagen arbeta för att förebygga ohälsa. Anhöriga efterfrågar dock mer information från sjukvården och vill att verksamheterna uppmärksammar och tar hänsyn till deras behov när deras närstående får vård och behandling.

Svårigheter och brister i stödet till barn som är anhöriga

Socialtjänsten har ett omfattande ansvar för barns situation och förhållanden. Däremot pekar inte socialtjänstlagen ut barn som målgrupp för anhörigstöd. Det är därför otydligt vilket ansvar socialtjänsten har för barn när de är anhöriga. Det varierar i vilken utsträckning kommunerna uppmärksammar barn som är anhöriga.

Hälso- och sjukvården har en lagstadgad skyldighet att beakta barns behov av information, råd och stöd om de är anhöriga. Det varierar dock mellan regioner och verksamheter hur pass väl denna skyldighet efterlevs av hälso- och sjukvården. De brister som finns kan kopplas till bland annat avsaknad av tillräcklig styrning, tydliga rutiner och resurser. Lagstiftningen upplevs även i vissa delar som otydlig och otillräcklig.

Civilsamhället spelar en viktig roll

En stor del av stödet till anhöriga erbjuds av organisationer och föreningar inom det civila samhället. Olika typer av patient- och brukarorganisationer, föreningar och intresseorganisationer engagerar och stöder anhöriga på olika sätt. Inte minst olika stöddlinjer som besvarar frågor från anhöriga bedrivs i stor utsträckning av organisationer

inom civilsamhället. Det är vanligt att såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården hänvisar anhöriga till organisationer i civilsamhället.

Förslag

Socialnämnden ska erbjuda en anhörigkontakt för anhöriga med ett särskilt behov av stöd

Utredningen föreslår en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som ger socialnämnden en skyldighet att erbjuda en anhörigkontakt till anhöriga med ett särskilt behov av stöd. Vissa anhöriga har en särskilt svår situation som de kan uppleva som komplex och betungande. Det kan bero på den specifika situation som uppstått, men också på den anhöriges egen förmåga att hantera situationen. Dessa anhöriga kan då ha ett mer omfattande behov av ett individuellt utformat stöd i form av information, vägledning och stöd med att planera. Utredningen bedömer därför att socialnämnden i dessa fall ska erbjuda en anhörigkontakt i syfte att underlätta för den anhörige och stärka dennes förutsättningar att på egen hand hantera situationen. Förslaget förväntas leda till vuxna anhöriga med ett särskilt behov av stöd får en mer ändamålsenlig hjälp och att det stödet blir mer likvärdigt över landet.

Förtydligande av det direkta stödet till anhöriga i socialtjänstlagen

Utredningen föreslår att socialtjänstlagens nuvarande bestämmelse om stöd till anhöriga i 5 kap. 10 § SoL förtydligas. Det ska framgå av bestämmelsen att anhöriga även ska erbjudas information och vägledning, utöver annat stöd. Utredningen bedömer att det direkta stödet till anhöriga behöver bli mer likvärdigt, och nå ut till fler anhöriga. Många anhöriga efterfrågar också i stor utsträckning information och vägledning.

Stödet till barn som är anhöriga förtydligas både avseende socialtjänsten och hälso- och sjukvården

I en ny bestämmelse i socialtjänstlagen förtydligas att socialnämnden ansvarar för att ett barn, som är anhörig, får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Utredningen bedömer att detta förslag kan

bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds stöd och hjälp när de påverkas negativt av att vara anhöriga.

I hälso- och sjukvårdslagen och patientsäkerhetslaget förtydligas skyldigheterna för hälso- och sjukvården och personalen på flera sätt. Det anges i lagtexten att vårdgivaren ska erbjuda barn som är anhöriga information, råd och stöd. Bestämmelserna ska även omfatta barn vars syskon drabbas av allvarlig sjukdom eller andra svårigheter. Förslagen förväntas bidra till att fler barn uppmärksammas och erbjuds information, råd och stöd av hälso- och sjukvården. Detta kan minska de negativa konsekvenser som barn riskerar att drabbas av när de är anhöriga.

Övriga förslag avseende barn som är anhöriga

Utredningen lämnar även förslag som ska öka kunskaperna om hur barn som är anhöriga kan uppmärksammas inom ramen för socialtjänstens ärendehandläggning och i hälso- och sjukvårdens verksamheter. Utredningen lämnar också förslag på hur personal i skolan kan få ökade kunskaper om barn som är anhöriga. Utredningen föreslår också att implementeringen av den befintliga hälso- och sjukvårdslagstiftningen avseende barn som anhöriga bör följas upp nationellt och att effekterna analyseras. Utredningen föreslår även att barn som är anhöriga inkluderas i den nationella anhörigstrategin.

Utökat stöd till stödlinjer för anhöriga

Det finns ett stort antal stödlinjer som drivs av organisationer inom civilsamhället. De flesta utgår från den problematik den anhöriges närstående har. Anhöriga kontaktar i hög utsträckning denna typ av stödlinjer för att få svar på frågor eller annat stöd i sin situation. Det finns också stödlinjer som vänder sig särskilt till anhöriga.

Utredningen har valt att inte föreslå en ny stödlinje för anhöriga som är öppen dygnet runt. Det beror främst på att utredningen inte bedömer att det vore ändamålsenligt att inrätta en ny stödlinje för enbart anhöriga som är öppet dygnet runt. Vi föreslår i stället att befintliga stödlinjer som riktar sig till anhöriga får ett ökat ekonomiskt stöd. Utredningen ser även behov av en informationsportal för anhöriga.

En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Utredningen bedömer att anhöriga ofta har ett stort behov av information och vägledning. Det finns mycket relevant information för anhöriga att hämta hos offentliga aktörer, men även från civilsamhällets organisationer. Det kan dock vara svårt att överblicka all information och anhöriga behöver på ett enkelt sätt hitta relevant information. Det kan handla om vart man ska vända sig för att få stöd och hjälp, information om sjukdomar eller vård och behandling inom hälso- och sjukvården. Det kan också avse vilken typ av ersättningar anhöriga kan ansöka om när de tar hand om någon som är sjuk eller har funktionsnedsättningar. Utredningen föreslår därför att det bör inrättas en nationell informationsportal för anhöriga.

Kostnader och samhällsekonomiska konsekvenser

Förslagen till lagändringar beräknas medföra ökade kostnader för kommuner och regioner med sammanlagt 300 000 000 kronor per år. Enligt den så kallade finansieringsprincipen ska staten ersätta kommuner och regioner med motsvarande belopp. Kostnader för regeringsuppdrag till myndigheter beräknas uppgå till 10 500 000 kronor per år under två år. Kostnader för utökat ekonomiskt stöd till anhänglinjer beräknas uppgå till 2 000 000 kronor per år. Beroende på ambitionsnivå beräknas kostnader för en portal för anhöriga under uppbyggnadsskedet uppgå till 16 500 000 kronor under två år och därefter till mellan 4 500 000 och 9 000 000 kronor per år för underhåll och drift.

Förslagen beräknas ge samhällsekonomiska besparingar bland annat genom minskade kostnader för fysisk och psykisk sjukdom hos anhöriga och ett ökat deltagande i arbetslivet. Kostnaderna för utredningens förslag kan därför beskrivas som samhällsekonomiskt lönsamma.

Ikraftträdande

Samtliga lagförslag föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Datum: 2024-12-09

Ärendenummer: SLK-2024-00915

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se.

Diarienummer: S2024/01502

Göteborgs Stads yttrande över Remiss från Socialdepartementet - Stärkt stöd till anhöriga Ett mer ändamålsenligt stöd till barn och vuxna som är anhöriga

Sammantagen bedömning

Göteborgs Stad tillstyrker utredningens förslag förutsatt att hänsyn tas till att den kommunala hälso- och sjukvården samt elevhälsan omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL.

Kontaktperson för anhöriga

En anhörigkontakt ska erbjudas vissa anhöriga

Göteborgs Stad delar utredningens bedömning om att det inte är ändamålsenligt att lämna förslag på vilka långvariga sjukdomstillstånd respektive kortvariga allvarliga sjukdomstillstånd som ska omfattas av utredningens förslag om en anhörigkontakt.

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning om att det är mest lämpligt att en anhörigkontakt erbjuds av kommunernas socialnämnder med stöd av socialtjänstlagen (SoL). Det är naturligt eftersom kommunerna redan idag har ett lagstadgat ansvar för att erbjuda stöd till anhöriga. Göteborgs Stad är positivt till att anhörigkontakt ska kunna ges utan behovsprövning.

Bestämmelsen i socialtjänstlagen om stöd till anhöriga behöver förtydligas

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

Förslaget främjar en likvärdighet och en tydlighet i vad lagstiftaren avser med stöd.

Barn som är anhöriga

Socialnämnden ska erbjuda stöd och hjälp till barn som är anhöriga

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

Genom att tydliggöra socialnämndens ansvar ökar möjligheten att uppmärksamma och möta behov hos barn som påverkas negativt av anhörigskap, inklusive syskonrelationer. Ett utökat familjeperspektiv inom socialtjänsten bidrar till att främja barns hälsa och utveckling samt förstärker det förebyggande arbetet.

Hälso- och sjukvårdslagen förtydligas och patientsäkerhetslagen ändras
Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

Förändringen bedöms leda till positiva effekter för barn som är anhöriga samt att förslagen är i linje med barns bästa.

Utredaren gör bedömningen att regionerna påverkas till följd av ändringarna i hälso- och sjukvårdslagen men det framgår inte att även elevhälsan och den kommunala hälso- och sjukvården får ett utökat ansvar till följd av förslaget. Göteborgs Stad anser att det behöver synliggöras i förslaget samt att en bedömning behöver göras om även kommuner omfattas av kostnadsökningar till följd av ändringar i hälso- och sjukvårdslagen om syskon som är anhöriga till sjuka barn.

Barn som anhöriga behöver omfattas av en nationell strategi

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget. Det säkerställer att barns rättigheter respekteras samt att det främjar tidiga insatser som kan minska riskerna för långsiktiga negativa konsekvenser för barnen.

Ökade kunskap om barn som anhöriga i skolan

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

För att kunna stödja elever med anhöriga som är sjuka är det avgörande att skolpersonalens har förmågan och kunskapen att upptäcka sådana situationer, även om eleven eller vårdnadshavaren inte informerar om det. Kunskapssatsningen mot personal inom elevhälsa och övrig skolpersonal är därför av stor vikt för att kunna stärka kompetensen inom skolan samt för att samverka med andra aktörer för att stärka stödet kring och till barnet.

Nationell anhöriglinje

En informationsportal för anhöriga bör inrättas

Göteborgs Stad tillstyrker förslaget.

Göteborgs Stad vill understryka vikten av att informationsportalen utformas på ett användarvänligt sätt för att underlätta för anhöriga att snabbt och enkelt hitta relevant information. Vidare är det viktigt att anhörigas perspektiv tas i beaktande både vid analysen av förutsättningarna och i det fortsatta arbetet med att förvalta portalen.

Konsekvenser

Den kommunala hälso- och sjukvården samt elevhälsan omfattas av de förändringar som föreslås i 5 kap. 7 § HSL och 6 kap. 5 § PSL. Detta behöver synliggöras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. I det ingår att en bedömning behöver göras om även kommuner omfattas av kostnadsökningar till följd av ändringar i hälso- och sjukvårdslagen om syskon som är anhöriga till sjuka barn.

Göteborgs kommunstyrelse